

„ESPERANSA”

Jevrejski sefardski studentski klub u Zagrebu

Kao što je poznato, prva generacija sefardskih intelektualaca iz Bosne i Hercegovine studirala je u Beču negdje pred Prvi svjetski rat i za vrijeme rata. U to doba bosanska jevrejska zajednica bila je zaostala i kao jevrejska sredina. Ta prva generacija jevrejskih studenata iz Bosne davala je nade da će se i sefardski život u Bosni i Hercegovini izvući iz patrijarhalnosti i da će svoju zajednicu povesti u dva smjera: u pravcu modernizovanja i u pravcu aktivizacije u borbi, koja se već vodila u svijetu, da se Jevrejima prizna puna ravnopravnost sa ostalim narodima. To su ti mladići stavili u zadatak i svom društvu koje su u Beču osnovali pod imenom „Esperansa” (na španskom znači: nada). Poslije Prvog svjetskog rata oni se vraćaju kući i staju na čelo društvenog, kulturnog i političkog života sefardskih Jevreja u Bosni i Hercegovini. Između ostalih tu djeluju: dr Vita Kajon, dr Jakov Kajon, dr Pepi Baruh, dr Kalmi Baruh, dr Braco Poljokan, dr Isak Samokovlija, dr Josef Israel, dr Ezra Kajon, David Levi-Dale, dr Avram Baruh. Ti su ljudi, došavši na čelo jevrejskog javnog života, stvarno „prodr-mali” sefardsku sredinu i zainteresovali je za moderne probleme jevrejskog i nejevrejskog života.

Generacije studenata između Prvog i Drugog svjetskog rata studirale su mahom u Zagrebu i Beogradu, a pojedinci sada više nisu išli u Beč, nego u Pariz, Berlin, Rim i Prag. Najjača je grupa Sefarda bila u Zagrebu. Ta je grupa bila pod direktnim utjecajem bečkih „esperansista” i po njihovu nagovoru formirala je u Zagrebu novo studentsko društvo „Esperansu”, koje je imalo da bude nastavak bečke „Esperanse”. „Esperansa” u Zagrebu okupljala je sve studente Sefarde iz Bosne i Hercegovine i ostale Sefarde studente koji su učili u Zagrebu. Bilo ih je iz Srbije, Makedonije, pa i iz Bugarske. Ona je bila središte društvenog i kulturnog života ne samo sefardskih studenata nego i Sefarda uopće. Sve kulturne priredbe i predavanja, koje je „Esperansa” priređivala, posjećivali su uveliko i građani Sefardi koji su živjeli u Zagrebu. Brucoške večeri i „mirendas” „Esperanse” bile su vrlo poznate.

Program zagrebačke „Esperanse“ bio je, kao i onaj bečke: kulturno i društveno uzdizanje sefardskog življa na pozicijama izgradnje jevrejske države u Palestini. Usto je u programu „Esperanse“ bilo i njegovanje sefardskog folklora, narodnih pjesama, romansi i poslovice te špansko-sefardskog jezika — ladinu. Mora se priznati da se, koliko god je u prvom dijelu programa bilo dosta uspjeha, u drugome nije daleko otišlo. U izvršavanju svojih zadataka „Esperansa“ se nije ograničila samo na Zagreb, već je svoje djelovanje protegnula i na Bosnu, pa i na Makedoniju i Srbiju, na područja gdje su živjeli Sefardi. U svrhu podizanja svijesti kod jevrejskih sefardskih masa u jednom dijelu Srbije i u Makedoniji planirano je i izvršeno godine 1926 veliko propagandno putovanje u Niš, Skoplje i Bitolj. Taj je posjet imao velikog uspjeha u stva-

Jevrejski sefardski studentski klub „Esperansa“, Zagreb, juna 1927 godine

ranju kontakta između bosanskih i makedonskih Sefarda. Nezaboravno je sa kolikim su ushićenjem, sa koliko ljubavi i srdačnosti dočekani članovi „Esperanse“ od strane jevrejskih masa u tim mjestima. Bilo je to pravo slavlje. Činjenica da su članovi „Esperanse“ nastupali na ladinu, mnogo je doprinijela uspjehu toga kontakta i pokazala je kojim putem treba kod tih masa ići za njihovo pridobijanje. Otada je kontakt sa Makedonijom bio prisnan, jer je to bilo prvi put da se Jevrejima u Makedoniji ovako prilazilo. Od strane „Esperanse“ u Makedoniju su tada išli: Benjamin Pinto, Samuel Kamhi, Avram Pinto i Jakica Atijas. Oni su tada ujedno imali prilike da vide i veliku bijedu u kojoj je živio veliki dio Jevreja u Skoplju, a naročito u Bitolju.

Godine 1930 „Esperansa“ je išla u Palestinu. Godinu dana se ona spremala za to putovanje, jer studentima nije bilo lako namaknuti novac za toliki trošak. Odande su se vratili puni ushićenja za ono što je jevrejska zajednica dotada tamo izvršila. Tamo je „Esperansa“ bila primljena vrlo srdačno od strane jevrejskih općina, jevrejskih nacionalnih i studentskih organizacija te je bila primljena i kod jevrejskog prvaka Menahema Usiškina. U Palestini su članovi „Esperanse“ učvrstili svoje ranije uvjerenje da je jevrejska država jedino rješenje za veliki dio Jevreja u svijetu.

Društveni život unutar „Esperanse“ bio je vrlo raznolik i vrlo drugarski. Predavanja, diskusije, priredbe i drugarske večeri bile su vrlo česte, a također i izleti i putovanja. Predavanja, priredbi i zabava osim u Zagrebu bilo je i u Sarajevu i Banjaluci, a članovi „Esperanse“ posjećivali su i druga mjesta po Bosni. U „Esperansu“ su dolazili kao predavači i nečlanovi, pa i predavači iz inostranstva, a saradnja sa drugim jevrejskim studentskim i omladinskim organizacijama, kao napr. sa zagrebačkom „Judejom“, uvijek je postojala. Bilo je i nesuglasica i oprečnih mišljenja unutar „Esperanse“ i to je davalo društvu naročitu živost. Svakog semestra birao se novi predsjednik, pa su mnogi dolazili na red da rukovode radom. Društvo je povremeno izdavalo i svoje edicije u vezi sa pokretom sefardskog okupljanja.

Najveći dio članova „Esperanse“ danas više nije živ, progutao ih je rat. Nema više ni „Esperanse“ jer nema ni zajednice iz koje su dolazili njeni članovi. Osim toga danas više kod nas nije potrebno voditi borbu za priznanje jevrejske narodnosti i jevrejske države. Ali treba sačuvati spomen na one nadobudne mladiće i djevojke koji su među Sefardima utirali put za akciju u korist stvaranja jevrejske domaje, žrtvovali za to mnogo vremena i rada i ulagali mnogo svoga mladalačkog žara.

Treba sačuvati spomen na prve i posljednje generacije sefardskih intelektualaca iz naših krajeva koji su sve dali da bi se zaostale sefardske mase podigle na viši kulturni nivo, kako bi postale svjesne svojih prava u svijetu i težile za mogućnosti samoopredjeljenja kao naroda.

Zato se s poštovanjem sjećajmo „Esperanse“, društva jevrejskih sefardskih studenata, i njenih članova. Oni zaslužuju zahvalnost za napore koje su uložili za kulturno i društveno podizanje jedne zajednice koja je trebalo da živi, a koje danas, nažalost, gotovo više i nema.